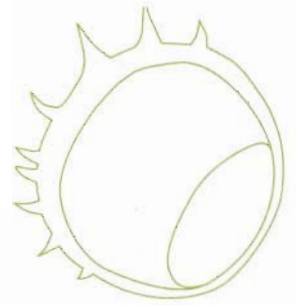

Bomen nieuws

**Herfst
2006**

Kwartaalblad van de Bomenstichting

Natuurlijk bouwen met hout

33 boomsoorten die zich thuisvoelen in Nederland en België

PETER FRAANJE

33 boomsoorten
20 x 29 cm
448 pagina's
geb. met stofomslag
33 houtsneden
250 foto's
verkl. woordenlijst
isbn 90 6224 350 9
herdrukt
39,95

Natuurlijk bouwen met hout bevat het verhaal van 33 boomsoorten die zich thuisvoelen in Nederland in België. Van appel tot zilverspar vindt u een complete beschrijving ingedeeld naar:

- Cultuur & betekenis;
- Plant & groeigebied;
- Bodem- & klimaateisen;
- Teelt, beheer & opbrengst;
- Bewerking van de grondstof;
- Areaal, voorraad & productie;
- Eigenschappen;
- Toepassing & gebruik;
- Conclusie.

Voor alle bomenliefhebbers een onmisbaar standaardwerk.

Nu weer leverbaar.

Uitgeverij Jan van Arkel
Grifhoek 151
3514 JK Utrecht
i-books@antenna.nl
verkrijgbaar in de boekhandel

Mr B.M. Visser & Partners

Juridische Raadgevers
Natuur, Bos en Landschap

Ravenhorsterweg 61, 7103 AR Winterswijk
telefoon: 0543 - 51 85 17 / fax: 53 46 93
e-mail: bmvisser@freeler.nl

Vakcursussen Bomen

Cursuslocatie: Arnhem

Vakcursussen:

- **VTA-1: visuele boomcontrole en registratie**
- boomveiligheidsinspectie in het kader van zorgplichten
- **Boomtaxatie: theorie en praktijk**
- nieuwe taxatiemethode richtlijnen NVTB 2006
- **VTA-2: VTA-methodiek en stabiliteitsonderzoek**
- vervolgcursus VTA-1
- **VTA-Examentrainingsdag**
- Europees certificaat "Boomveiligheidscontroleur"

Datum:

26 september 2006
3 + 4 oktober 2006
11 oktober 2006
15 november 2006

Informatie en inschrijving:

N.O.C.B.
Boomtechnisch Adviesburo
register-taxateur van bomen

*Alle cursussen vanaf 4 deelnemers
ook "aan huis"!*

Postbus 168, 6930 AD Westervoort
Tel. 026 - 31 17 550 - Fax 026 - 31 20 538
Zie ook onze cursusagenda: www.noch.nl

In dit nummer...

Knuffelbomen

Het is een koud kunstje mensen zover te krijgen zich in te zetten voor het redden van zeehondenbaby's in Newfoundland. En wat te denken van de Orang-oetangs in het verre Indonesië met hun meewarige blik en een levenstempo waar menigeen in deze jachtige westerse samenleving jaloers op is. Organisaties die zich daarvoor inzetten hebben het maar makkelijk. Hun onderwerp heeft een aantal eigenschappen gemeen waar wij mensen op vallen: mooie ogen, leuk haar en een gezellig koppie.

Onbeweeglijk eeuwenoud hout, knoestige stammen en ruwe schors - uw en mijn onderwerp - verkoop je wat moeilijker. Toch gaan we als Bomenstichting gewoon door met het verkondigen van al het schoons van bomen. We propagieren het 'knuffelgehalte'.

Nu zijn er mensen die dat knuffelen erg letterlijk nemen en daar veel plezier aan beleven, maar dat bedoel ik niet. Het is meer zoals een mevrouw uit Amsterdam mij schreef met het verzoek om raad bij het maken van een boek over bomen in haar omgeving. Ze schreef: "Sinds mijn bomencursus zijn mijn ogen open gegaan. Ik zie opeens bloeiende iepen, ik ruik opeens bloeiende lindes, ik zie de vruchten van vleugelnoten etc. Dat gun ik andere mensen ook, om meer te genieten van kleine dingen in hun directe omgeving." Het klinkt bijna religieus en misschien is het dat ook wel. De tijd zal leren of haar boek gaat lukken.

Twée andere liefhebbers van bomen hebben inmiddels wel een boek van de pers. En hoe! Dichter Nanna Nauta stelde een ode aan de paardenkastanje samen, kreeg hulp van ongeveer 120 mededichters en had voor dit resultaat een jaar nodig. Jeroen Pater moest het met beduidend minder hulp doen en had een werkterrein ter grootte van Europa voor zijn zoektocht naar de oudste en mooiste bomen. Twee geweldige boeken die ik allebei bespreek op bladzijde 11.

Nu we toch met boeken en schrijvers bezig zijn: Florentine van Eeghen bezocht Rudy Kousbroek. Deze markante schrijver met zijn uitgesproken mening over het Nederlandse groen gaf haar een tekst mee over zijn lievelingsboom, de waringin.

Dat we bomen koesteren en daar creatief in kunnen zijn, blijkt wel uit de voorbeelden die we tonen op bladzijde 12 en de daaraan gekoppelde oproep om meer van dit soort oplossingen aan te dragen. Ik ben benieuwd naar het resultaat. De mooiste worden gepresenteerd in een boek!

Frank Moens

Interview met Rudy Kousbroek

Indonesië en Japanse interneringskampen bepaalden voor een belangrijk deel zijn jeugd. Hij studeerde enige tijd wis- en natuurkunde en Japans en Chinees. Bekendheid kreeg Kousbroek door het aan de kaak stellen van waandenkbeelden in uiteenlopende vakgebieden waaronder natuurwetenschappen. Florentine van Eeghen sprak met hem over ... bomen.

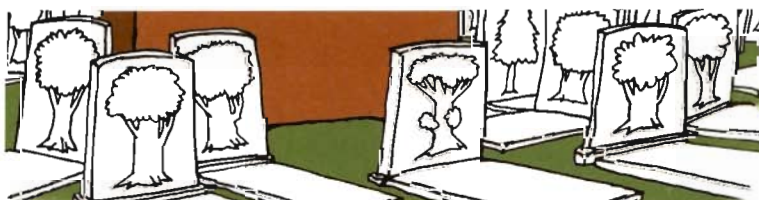
4

Gallen op zomereiken

De zomereik herbergt een uiteenlopend scala aan gallen. De rode bolletjes op bladeren hebben de meesten van ons wel een keer gezien, maar er bestaan meer dan tachtig verschillende soorten variërend van de bladgal tot knop-, bloem- en vruchtgal. Roelof Jan Koops zocht verschillende vormen bij elkaar.

6

90 % vogelvrij verklaard?

De staatssecretaris van Economische Zaken heeft voorgesteld de kapverordening ingrijpend te wijzigen. Het komt er op neer dat die alleen nog maar van toepassing is op een beperkte lijst met waardevolle bomen. De Bomenstichting is nu druk bezig om dit voorstel van tafel te krijgen. Edwin Koot legt uit hoe de vork in de steel zit.

10

En verder in dit nummer:

Krachten gebundeld in Geldrop-Mierlo	8	Column: Geld in de boom.	15
Boeken en zo	11	Naamgeving van bomen.	16
De trompetboom	12	Kort nieuws	21
Gezocht: goede voorbeelden van behoud	14	Die Stelling	21
Workshop 'Waardevolle bomen beter in beeld'	14	Hedene van der Poel	23
		Agenda	23
		Colofon	23
		Rijp & Groen	24

Op de omslag: Galnpels op blad van de zomereik.
foto: Bomenstichting

Rudy Kousbroek (1926) is essayist, prozaschrijver en dichter. Hij won in 1975 de P.C. Hooftprijs en publiceert nog steeds; onlangs verschenen 'Verborgene verwantschappen' en 'Opgespoorde wonderen' dat de Jan Hanlo Essay Prijs 2005 won. Zijn vrouw, de Ierse schrijfster Sarah Hart, schreef jaren achtereenvolgend voor de NRC de tuinrubriek 'Buitenlust'. Toen ik haar leerde kennen en voorzichtig polste of haar man wellicht tot een gesprek over bomen te bewegen zou zijn, reageerde zij positief. Rudy was een groot liefhebber van bomen en de Bomenstichting was welkom.

In hun mooie oude stadshuis in Leiden, veel gangen, veel lage kamers, staat de lunch gedekt. Ook al is de hemel van het helderste blauw, in de tuin houden een grote beuk, vier gekandelaberde kastanjes en een oude pereboom het licht weg van de ramen. Het enige straaltje zon komt van de glinsterende gouden piek op de koepel van de belendende Marekerk. Een zwarte schemerlamp werpt een kring van licht op de tafel. Op mijn bord ligt dubbelgevouwen de tekst, die Rudy Kousbroek voor Bomennieuws uit zijn archieven heeft opgediept. Het is een verhaal over zijn liefvelingsboom, de waringin (de groene kamerplant ficus) die verweven is met zijn jeugd in Indonesië. Rudy ziet toe hoe ik het papier oppak en doorkijk, half knorrig, half nieuwsgierig. Hij noemt het een begin, ik mag eruit lenen wat ik wil als ik stof tekort kom. Want hij is slecht in interviews....

In de loop van de lunch, met dank aan Sarah, worden mijn

Een kerkhof

*Interview met Rudy Kousbroek,
en een kort verhaal van zijn hand over de waringin*

Florentine van Eeghen

vragen af en toe bereidwillig beantwoord maar vaker afgekap. Hij heeft geen zin om algemeenheden te debiteren. Natuur? Rudy citeert WF Hermans: 'De natuur is voor mij een kapot televisietoestel.' "Het zijn flarden, beelden waar je naar kunt kijken, maar onbegrijpelijk. Natuur is niets, het is een verzinzel van journalisten." Zijn band met bomen? Voor Rudy Kousbroek heeft dat alles te maken met zijn Indische jeugd. "Toen ik hier kwam in 1946 was alles anders dan waar ik was opgegroeid. Ik heb een hekel aan de seizoenen. Alles dat voortdurend doodgaat als het net een beetje op dreef is. Hoe mensen daar tegen kunnen is mij een raadsel. Een kerkhof van dode takken, dat is voor mij Holland of Europa."

In Indonesië had je een relatie met individuele bomen. "Maar hier lijkt het een Renaissancetuin, een spel met het denken dat weinig met de bomen zelf te maken heeft. Als je in Versailles wandelt, zie je een van de prachtigste voorbeelden. Dan zie je later een foto van dezelfde tuin, maar je zult nooit weten of het echt dezelfde bomen zijn." De verering van bomen hoort bij de Indonesische cultuur. "Ik zie bomen niet als huizen van geesten, ook al groei je daarmee op als kind. Dat is een manier van denken die ophoudt. Je gevoelens worden erdoor gekleurd. Maar ik spreek niet met bomen. Bomen voelen niets, ze hebben geen zenuwstelsel. Net zoals ze niet wegrekken als er een bosbrand is."

En bescherming van bomen? "Bijna alle problemen monden uit op het feit dat er teveel mensen zijn. In veel gevallen moet je dus niet de bomen doodmaken, maar hun eigenaars. Het spreekt voor mij vanzelf dat alles wat een beetje de moeite waard is beschermd moet worden tegen de zakenmannen. Bomen verstaan zich niet met het marktprincipe." De oude beuk die achter de ingang van de Leidse Hortus stond is weg, ten offer gevallen aan het wegpompen van water door een computerbedrijf. "Dan denk je met bitterheid aan een boom die het honderden jaren heeft volgehouden en dan zo om zeep wordt geholpen." Als kind heeft hij het omkappen en afbranden van het oerwoud meegemaakt. "Maar de beuk in onze tuin, ik hoop niet mee te maken dat die de geest geeft. 'Boompje groot, plantertje dood' is een diepzinnige constatering, dat geldt voor meer dingen, ook je kinderen. Ik zal de kinderen van mijn dochter niet meer zien."

Het is tijd om te gaan. Rudy Kousbroek moet 's middags een fototentoonstelling openen en zijn ogen kijken vriendelijk maar moe. Thuisgekomen lees ik zijn artikel door. Het is te mooi om niet in zijn geheel af te drukken. Een groot schrijver heeft zijn liefde voor een boom onder woorden gebracht.

van dode takken

Over de waringin

Ik herinner me hoe voor Sarah's Tuinprijsvraag de lezers gevraagd werd de boom te beschrijven die zij zouden kiezen als je hebben kon wat je wilde? Alles mocht: een naaldboom, een loofboom, een fruitboompje of een woudreus, hij mocht afkomstig zijn uit alle werelddelen en windstreken, er waren geen beperkingen.

Er waren een paar honderd inzendingen en wat mij zo opviel is dat niet één daarvan gewijd was aan de boom waarmee in de loop der eeuwen ontelbare Nederlanders in aanraking moeten zijn gekomen, de indrukwekkendste boom uit ons voormalig Oost-Indische paradijs, de waringin. Je zou bijna denken dat er niemand meer in leven is die nog waringins heeft gekend. Toch is het allemaal nog geen mensenleeftijd geleden, er moeten in Nederland nog duizenden mensen zijn die in de schaduw van deze reusachtige bomen eindeloze gelukkige uren hebben doorgebracht. Ikzelf ben er een van.

De reden dat niemand reageerde is misschien dat herinneringen aan die boom in het teken staan van verlies en verdriet. Wat mij soms in de herinnering komt is wat Havelaar vroeg aan de Hoofden van Bantan Kidoel: "...waarom zijn er zooveelen die weggingen, om niet begraven te worden waar ze geboren zyn? Waarom vraagt de boom waar de man is dien hy als kind zag spelen aan zyn voet?"

Wie als kind aan de voet van een oude waringin heeft gestaan vergeet het zijn leven niet meer. De ervaring van naar zo'n boom omhoogkijken is bijna niet duidelijk te maken. Het roept onloochenbaar iets van een contact met het bovennatuurlijke op; veel waringins worden dan ook beschouwd als heilig, om niet te zeggen behekst (keramat, angker). Die onbereikbare duisternissen, in de hoogte tussen de honderden stammen, die bewoond lijken te zijn door even zovele geesten; je hoort ook altijd wel iets: zuchten, fluisterende geluiden: "een zacht snikken als van gemartelde meisjes", in de woorden van Couperus. Waringins waren letterlijk ontzagwekkend, je werd erdoor tot zwijgen gebracht.

De Indonesische naam van de waringin, in elk geval in mijn geboortestreek op Sumatra, is beringin, een schitterende naam die van de stam 'ingin' – willen of verlangen moet zijn afgeleid; 'beringin' betekent begeren, heel toepasselijk voor die koninklijke boom uit mijn kinderjaren, die voor mij niet zozeer een Bijbelse boom der kennis is, als wel de boom van het verlangen. Wat daarbij voor mijn geestesoog komt is hoe je naar die geheimzinnige, donkere kroon keek, op een late middag in de

foto: Edwin Koot

Eeuwenoude waringin (Ficus benjamina) in een dorpje in de buurt van Ubud op zuid Bali

regentijd, luisterend naar het ruisen van de regen. Maar de liefste herinneringen zijn aan de schaduw onder de waringin, op het heetste uur van de dag in de blikkerende zon; de totale rust, de diepe stilte in de roerloze schaduw. Een Indische versie van Ombra mai fu, in het Maleis: Beloem pernah ada bajang-bajang - nooit was er een schaduw zo teder en zo liefdevol. Ik kan me nog herinneren dat daarbij als kind al een gevoel over mij kwam van: nu is alles goed, hier wil ik nooit meer weg.

Helaas, in Indonesië zelf zijn bijna geen grote waringins meer. Wat in 1000 jaar is gegroeid kan met een kettingzaag in een paar uur worden vernietigd.

Rudy Kousbroek

1. J. Bijkerk

3. R.J. Koops

Roelof Jan Koops

Wanneer u in het najaar door het bos loopt, zullen de bekende geel-rood gekleurde galappeltjes aan de eikenbladeren en de ananasgal in de knoppen u mogelijk niet zijn ontgaan. Ook in het zomerseizoen zijn gallen veelvuldig te zien. Trek maar eens een tak naar beneden en bekijk de knoppen en de onderkant van het blad. Een grote kans dat u hier gallen op ontdekt.

Gallen op zomereiken: een diversiteit aan kleuren en vormen

2. T. Koops

Een gal is een abnormale vergroeiing van een deel van de plant, die ontstaat doordat een vreemd organisme - mijt, insect of schimmel - er het plantaardig materiaal aantast. De aantasting bij eiken wordt voornamelijk veroorzaakt door galwespen die hun eitjes in het plantenweefsel leggen. Bij het leggen van het eitje wordt ook een stofje geïnjecteerd. De plant reageert hierop en probeert de veroorzaker in te kapselen. In het ontstane weefsel, de gal, leeft de veroorzaker voort en voedt zich met de binnenkant van de gal. De gal is dus als het ware een kraamkamer voor de wesp. De gal biedt ook bescherming tegen vijanden.

4. T. Koops

5. T. Koops

Kleuren en vormen

In Nederland komen meer dan 1400 soorten gallen voor, die gebruik maken van zo'n 400 verschillende gastheren, ook wel waardplanten genoemd. Zo komen op de zomereik meer dan 80 soorten gallen voor. De meeste soorten worden veroorzaakt door galwespen. De vorm- en kleurverscheidenheid is groot: van kleine, platte, lensvormige bladgallen (foto 1) tot de bekende grote ronde galappels (foto 2).

Wisseling tussen meeldraad- en lensgal

Gallen komen voor op alle plantendelen van de zomereik en u kunt ze het hele jaar door aantreffen. Vroeg in het voorjaar, net nadat het blad volledig ontvouwen is, gaat de eik bloeien. Binnen zeer korte tijd ontstaan er aan sommige meeldraden kleine, tot 7 mm grote ronde gallen (foto 3). Uit deze meeldraadgallen komt in mei een generatie vrouwelijke en mannelijke galwespen. Deze veroorzaken op hun beurt in het najaar, in oktober, lensgallen op de bladeren (foto 4). De lensgal valt in het najaar op de grond. Daar ontwikkelt de galwesp zich verder. In het voorjaar komen hier alleen vrouwelijke wespen uit tevoorschijn. Deze leggen onbevuchte eitjes waaruit weer mannetjes en vrouwtjes ontstaan. Deze zorgen weer voor de vorming van meeldraadgallen. En zo is de cyclus weer rond.

Jaarlijkse gastheerwisseling

Galwespen kunnen dus meerdere generaties per jaar hebben, die gallen veroorzaken op verschillende plantendelen. Soms zelfs op verschillende gastheren. Een voorbeeld van een wisseling tussen gastheren is de knoppergal (foto 5). Deze gal ontstaat op de eikels van de zomereik. In het najaar vallen deze eikels met gallen op de grond. Twee knoppergallen kunnen een eikel bijna geheel verbergen. De galwespen overwinteren hierin. In het voorjaar komen de galwespen uit de gal en veroorzaken dan meeldraadgallen op de moseik (*Quercus cerris*). Deze gallen worden dus alleen aangetroffen als beide soorten eiken bij elkaar in de buurt staan.

Een kenmerkende gal die u het hele jaar door kunt aantreffen is de aardappelgal. Deze gal, die in het voorjaar in de knoppen ontstaat, is prachtig roodgroen gekleurd (foto 6). Later in het jaar worden ze bruin. Ze lijken dan sterk op een aardappel. Veel gallen, waaronder deze, kunnen meerdere larvenkamers per gal hebben (foto 7). Ze worden ook wel een verzamelgal genoemd.

Gallen met voorspellende werking

Honderden jaren voor de jaartelling is in geschriften reeds de veronderstelling vermeld dat gallen een genees-

krachtige werking zouden hebben. Net na de Middeleeuwen werd door een geneesheer beschreven, dat rozengallen gebruikt konden worden tegen blaasaandoeningen en voor een goede nachtrust wanneer deze gal onder het hoofdkussen gelegd werd. Tegenwoordig wordt er geen geneeskrachtige werking aan gallen toegekend. Naast het gebruik als medicijn werden er ook voorspellingen gedaan aan de hand van galappels. Grote galappels wezen op naderend onheil. Ook de inhoud van de galappel had een voorspellingswaarde. Zat er een vlieg in de gal, dan was er oorlog op komst. Bij een spin (spinnen leven soms in oude gallen) werd de pest of een sterfgeval verwacht.

Galnoteninkt

Vroeger werden de inktpotjes in de schoolbanken gevuld met galnoten-inkt. Gallen bevatten de stof tannine, ook wel galluszuur genoemd. Vermengd met ijzersulfaat en water levert deze stof een zwarte inkt op. De echte inktgallen komen in Nederland niet voor, maar onze galappels (foto 8) bevatten genoeg galluszuur om inkt mee te maken. Enkele nu nog bestaande inktmerken als Gimborn (van het Gimborn arboretum in

Doorn) en Talens hadden de galnoten-inkt in hun assortiment. Naast de waarde van gallen voor inkt, zijn gallen ook veel verhandeld binnen de Europese leerindustrie. Uit de gallen werden de looizuren gehaald die bij het verwerkingsproces van leer gebruikt werden.

Meer weten?

Iedereen die meer wil weten over plantengallen wil ik graag verwijzen naar de website van Jojanneke Bijkerk: www.plantengallen.com. Informatie over het bereiden van galnoteninkt is te vinden op www.hekserij.nl.

Geraadpleegde literatuur:

- Bijkerk, J., (2006) *Natura 2006/2, Vorm en vorming van gallen*, KNNV Uitgeverij, Utrecht
- Bijkerk, J., (2006) *Natura 2006/1, Het bijzondere van gallen*, KNNV Uitgeverij, Utrecht
- Docters van Leeuwen, W.M. et al. (1982), *Gallenboek*, KNNV, B.V. W.J. Thieme & Cie, Zutphen
- Wertwijn, J.W., (2004) *Natura 2006/3, Gallen onder de loep*, KNNV-Uitgeverij, Utrecht.

R.J. Koops

R.J. Koops

foto's op deze pagina's

1. lensvormige gallen
2. galappels
3. meeldraadgal
4. lensgallen
5. knoppergal
6. aardappelgal (voorjaar)
7. doorsneden aardappelgal met meerdere larvenkamers
8. galappels

E. Jacobs

In de Brabantse gemeente Geldrop-Mierlo zijn vier contactpersonen actief, die zich van jong tot oud inzetten voor het behoud van bomen in hun gemeente. Allereerst is dit voormalig hoofd groenvoorzieningen Wim Crooijmans (op de rug gezien), die al jaren deel uitmaakt van de gelederen van de Bomenstichting. Sinds kort heeft hij voor 'opvolgers' gezorgd. Met bomenliefhebber Brigit Kahlert (links en verder met de klok mee), boomverzorger Peter Simons en bomenontdekker Lucy van den Berg vormt hij een sterk viertal dat wantoestanden aan de kaak stelt.

'Mensen voor bomen'

In deze reeks laten we contactpersonen aan het woord. Hierbij kom de verscheidenheid van invulling van het contactpersoonschap van de Bomenstichting aan bod. Laat u hierdoor inspireren en bepaal dan wat u zelf wellicht als contactpersoon zou kunnen bijdragen.

Heeft u interesse?

Meer informatie is te vinden op onze website www.bomenstichting.nl > lokale activiteiten. Daar vindt u ook een overzicht van gemeenten waar inmiddels een vertegenwoordiger van de Bomenstichting actief is.

U kunt ook bellen met projectmedewerker Susan Boonman: 030-2303510 (9-13 uur) of een e-mail sturen naar: info@bomenstichting.nl

Krachten gebundeld in Geldrop

Susan Boonman

De gemeenten Geldrop en Mierlo zijn enkele jaren geleden samengevoegd tot Geldrop-Mierlo, direct ten oosten van Eindhoven. De Philipsvestigingen in de regio Eindhoven hebben na de Tweede Wereldoorlog de ontwikkeling van de dorpen mede bepaald. Op bomengebied is het een doorsnee gemeente. De tuinen rondom Kasteel Geldrop herbergen enkele monumentale bomen. De vier contactpersonen zijn vanaf begin 2006 als kwartet actief en hun eerste gezamenlijke actie was gericht op het behoud van een rij populieren. Hier volgt hun verslag. "De gemeente had een kapvergunning verleend voor het kappen van 23 populieren en een iep op een paar speelvelden tussen de bebouwde kom en het natuurgebied langs het riviertje de Kleine Dommel. Als reden werd onder meer opgegeven het gevaar van vallende takken. Dit was vastgesteld na een boomtechnisch onderzoek. De gemeente had uit een aantal mogelijkheden gekozen voor de goedkoopste: namelijk rooien! Er werd echter geen melding gemaakt van de aanplant van nieuwe bomen.

We hebben toen onze krachten gebundeld en allereerst een externe bomendeskundige naar de bomen laten kijken. Hij was van mening dat de populieren nog behoorlijk vitaal waren. Daarop hebben we een bezwaarschrift ingediend bij de gemeente. We hebben daarin gepleit voor een gewichtontlastende snoei om aan de zorgplicht te voldoen en te starten met de aanplant van jonge bomen.

Een paar weken later kregen we het verweerschrift van de gemeente en een uitnodiging voor een hoorzitting. In het verweerschrift stond vermeld dat een herinrichting van de aanliggende straat plaats zou vinden met parkeerhavens aan de kant van het grasveld waar de bewuste bomen staan. Vallende takken zouden dan een gevaar opleveren voor de geparkeerde auto's. De gemeente vond snoeien een aantasting van de habitus en bovendien te duur. Men stond echter wel open voor de aanplant van nieuwe bomen van een andere soort in overleg met de bewoners en de bezwaarmakers.

Voor de hoorzitting hebben we ons goed voorbereid. We hebben verschillende deskundigen om advies gevraagd, onder andere die van het kantoor van de Bomenstichting, en we hebben allerlei lectuur op dit gebied doorgenomen. Voor wie met iets soortgelijks te maken krijgt: de Bomenstichting heeft veel goede boeken op dit gebied, zoals 'Bomen en Wet' en 'Recht op Bomen'. Wij hebben voor de hoorzitting een pleitnota gemaakt, waarin we erop wezen dat nergens in het opgemaakte rapport van de gemeente melding werd gemaakt van een reconstructie van de straat. Verder hebben we vermeld dat het rapport niet erg consequent was: eerst werd vermeld dat een regelmatige snoei, gericht op het verwijderen van dood hout, het risico van takbreuk afdoende zou kunnen beperken. Later ging toch het advies uit om alle bomen te rooien. Bovendien werd vermeld dat takbreukgevoeligheid pas vanaf een leeftijd van 40 – 50 jaar plaats vindt. De betreffende populieren zijn echter pas ongeveer 30 jaar

oud. Deze punten waren niet in de eindconclusies en het advies verwerkt, terwijl ze naar onze mening zeker niet onbelangrijk zijn. In de pleitnota hebben we wel aangegeven dat de populieren na verloop van tijd vervangen moeten worden, wanneer er een verhoogde kans is op takbreuk dan wel op het omvallen van de bomen. Dan zou echter een gefaseerde kap en aanplant van nieuwe bomen een beter alternatief zijn. Daarover zouden we graag op een constructieve manier met de gemeente overleggen.

Op de hoorzitting zelf hebben we onze pleitnota mondeling toegelicht. Verder zijn er ook zaken aan de orde gekomen als zuurstof, fijnstof, de bomen als belangrijke schakel voor de fauna tussen de bebouwde kom en het natuurgebied.

Een van de omwonenden is op ons verzoek ook meegegaan naar de hoorzitting. Deze jonge vrouw met kleine kinderen heeft verteld dat ze vaak in de schaduw van deze bomen zit als ze op haar kinderen let, die in het speeltuintje spelen. Ook zou ze het uitzicht op de bomen vanaf haar huis enorm missen.

De gemeente kon een aantal wezenlijke vragen van de hoorcommissie niet eenduidig beantwoorden. De hoorcommissie heeft een advies geformuleerd aan B & W.

Mierlo

Begin augustus volgde de uitspraak van B & W die uitermate positief was voor ons en meer nog voor de populieren!

Het advies van de commissie voor bezwaarschriften is helemaal overgenomen. Er zal geen kaalslag plaats vinden. In overleg met ons zullen er gefaseerd - wat ons

Het behoud van deze groep populieren in een natuurgebiedje langs de Kleine Dommel was de inzet van de vier contactpersonen.

betreft over 10 jaar verdeeld - enkele populieren gekapt worden en meteen nieuwe bomen geplant.

De winst is ook dat wij als contactpersonen van de Bomenstichting nu bij de gemeente bekend zijn en zij met ons toezicht op het bomenbeleid rekening zullen moeten houden. "

Wim Crooijmans is de nestor van de club. Hij heeft dertig jaar de groendienst in de gemeente Geldrop geleid als hoofd van de afdeling Groenvoorziening. In 1995 is hij met pensioen gegaan, maar zijn vrijwilligerswerk in het groen ging gewoon door. "Inmiddels zijn er drie nieuwe actieve mensen bijgekomen in deze gemeente, waardoor het tijd wordt me rustig terug te trekken. Wellicht een begin van een periode dat niet de zorg om bomen 'knelt', maar dat ik er zorgeloos van kan genieten."

Brigit Kahlert kwam na een bos- en bomenrijke jeugd in Berlijn in 1964 in Nederland wonen. In de Skandia-wijk heeft ze vier jaar het onderhoud van de tuinen door een hovenier gecoördineerd. Die ervaring noopte haar in 2003 een website over bomen te beginnen, met de bedoeling zo veel mogelijk informatie te geven over bomen in de breedste zin van het woord (zie www.stemderbomen.nl). Hieruit vloeide vervolgens het Contactpersoonschap van de Bomenstichting voort. "Ik heb mij opgegeven als contactpersoon om mee te helpen het bomenbestand in

Geldrop/Mierlo zodanig in stand te houden dat ook grote bomen hun plaats blijven behouden. Mensen mogen oud worden en dat geldt, vind ik, ook voor bomen."

Voor *Lucy van den Berg* ging de bomenwereld pas echt open na het volgen van een bomencursus door boomverzorger Frans Baltussen. Ondanks haar vele jaren ervaring binnen het IVN kwam ze veel nieuwe zaken te weten over standplaats, conditie en snoeiwijzen. Begin 2005 vroeg Wim of ze iets voelde voor het contactpersoonschap van de Bomenstichting. Dat werd een duidelijk 'ja'.

In 2003 heeft *Peter Simons* zich omgeschoold van werktuigbouwkundig ingenieur naar boomverzorger. "Ik ben met nieuwe ogen naar mijn omgeving gaan kijken en heb de grote invloed van bomen op de omgeving ontdekt. Via cursussen, themadagen en van collega boomverzorgers leerde ik veel over bomen, hun standplaats en onderhoud. Onze gemeente Geldrop-Mierlo laat veel kansen liggen om haar omgeving groener in te richten."

90% vogelvrij verklaard?

Edwin Koot

Staatssecretaris Van Gennip van Economische Zaken heeft dit voorjaar een brief naar de Tweede Kamer gestuurd, waarin zij voorstelt om de kapvergunning ingrijpend te wijzigen. In feite komt het er op neer dat de kapvergunning alleen nog maar van toepassing is op een beperkte lijst met waardevolle bomen. Een dergelijke lijst zouden gemeenten zelf moeten opstellen. De rest van de bomen is dan daarmee vogelvrij verklaard. De Bomenstichting is uiteraard boos en bezorgd over dit voorstel en is nu druk bezig om het van tafel te krijgen. Uw medewerking kan daar bij helpen!

Het voorstel van de staatssecretaris past in de plannen van het kabinet om de zogenaamde administratieve druk op het bedrijfsleven en voor burgers te verminderen. Minder vergunningen dus, een integrale vergunning, één loket voor alle aanvragen, één digitale code om zaken met de overheid te doen: dat is het soort maatregelen dat het kabinet wil nemen en voor een deel al ingevoerd heeft. Nu is dus de kapvergunning aan de beurt.

Reactie Bomenstichting

Een grove schatting leert dat zeker 90% van de bomen van particulieren én gemeenten vogelvrij zijn, als de plannen werkelijkheid worden. De Bomenstichting heeft een stevige reactie gestuurd naar de staatssecretaris, zie www.bomenstichting.nl. In de brief onderstreept de Bomenstichting het belang van bomen en groen in de omgeving, de kwetsbare positie van bomen (korte termijn belangen overheersen immers) en het belang dat ook burgers hechten aan inspraak bij besluiten over het groen in hun eigen leefomgeving. Het feit dat hoofdzakelijk projectontwikkelaars en bouwbedrijven vergunningen aanvragen betekent dat deze in de praktijk nu vrij spel krijgen bij het realiseren van hun projecten. Er zullen nog minder pogingen gedaan

worden om bestaande bomen in te passen in de nieuwe bouwplannen. We gaan ook in op de praktische bezwaren van het voorstel van de staatssecretaris, en die zijn niet mis. De staatssecretaris stelt immers voor dat gemeenten zelf een lijst met waardevolle bomen moeten gaan opstellen. De meeste gemeenten zullen hier grote problemen mee hebben, omdat slechts 14% een acceptabel bomenbeleid heeft. Dit bleek uit een enquête die vorig jaar door ons is uitgevoerd ('Kwaliteit gemeentelijk bomenbeleid' 2005). Bovendien is er meestal geen kennis, geen geld en middelen om een dergelijke inventarisatie te doen. De paar gemeenten die op een dergelijke wijze werken (die zijn er inderdaad) hebben in de praktijk hier flinke problemen mee, zodat de eerste gemeente er alweer mee gestopt is, en overgestapt is op een algemene kapverordening.

Vervolgens ...

Het verminderen van de regeldruk onderschrijven we en daarom zijn we ook voorstander van de nieuwe omgevingsvergunning, die in ontwikkeling is. In een dergelijke vergunning worden diverse sectorale vergunningen opgenomen. Dit zou het mogelijk moeten maken dat bomen vanaf het begin serieus meegenomen worden. Tot slot geeft de bomenstichting in de brief aan welke voorwaarden een kapvergunningstelsel zou moeten voldoen:

- een goede bescherming van bomen en daarmee van de kwaliteit van de leefomgeving;
- inspraakmogelijkheid voor burgers die recht doet aan hun betrokkenheid bij de leefomgeving;

- een snelle en klantvriendelijke omgeving, zonder overbodige regelgeving.

Als aan deze voorwaarden voldaan wordt is een afgewogen besluit mogelijk. Dit in tegenstelling tot het voorstel van de staatssecretaris, dat slechts eenzijdig het economisch belang belicht.

Welke acties lopen er nog meer?

Onze contactpersonen is gevraagd met hun eigen gemeente in gesprek te raken, om ze op dit voorstel te wijzen en de consequenties die dit heeft. Er loopt overleg met de Vereniging van Nederlandse Gemeenten.

Ook zijn er Tweede Kamerfracties benaderd om hun aandacht hier op te vestigen en om ze informatie te geven om dit voorstel te kunnen beoordelen. Op de website van de Bomenstichting kunt u het standpunt van de Bomenstichting nalezen. U vindt daar ook de reactie van de Staatssecretaris op onze brief.

In het Bomenforum (www.bomenforum.nl) is een discussie over dit onderwerp gestart.

Wat kunt u doen?

De Bomenstichting hoopt dat zoveel mogelijk mensen en organisaties hun protest tegen dit voorstel laten horen. U kunt dit op verschillende wijzen doen. Als u ingang heeft tot uw gemeente of tot een politieke partij (gemeente of landelijk), maak hiervan gebruik. Wijs ze op het voorstel, op de ongewenste consequenties en verwijs ze desgewenst naar de Bomenstichting voor extra informatie en ondersteuning. De brief van de staatssecretaris naar de Tweede Kamer is gedateerd 28 april 2006, en te lezen via de site van de Tweede Kamer, Parlando (<http://parlando.sdu.nl/cgi/login/anonymous>). U kunt ook zelf een brief sturen naar de staatssecretaris, waarin u uw zorgen uitspreekt, en haar vraagt dit voorstel te heroverwegen. Een model van een dergelijke brief kunt u downloaden via de www.bomenstichting.nl

Monumentale bomen van Europa

Jeroen Pater
192 blz., 25 x 33 cm
uitg.: Lannoo Uitgeverij
prijs: 49,95
ISBN 90-209-6159-4

Gegrepen door het boek over Nederlandse Monumentale bomen begon Jeroen Pater omstreeks de jaren negentig van de vorige eeuw aan een jarenlange zoektocht naar de grootste en oudste bomen elders in Europa.

Per internet struinde hij landen af en zocht contact met mensen die hem meer konden vertellen over standplaatsen, historie en wetenswaardigheden. Bestaande literatuur werd in huis gehaald. Hij schafte professionele fotocamera's aan en ging op pad om de bomen zelf te beleven en te vereeuwigen, vaak meerdere keren.

'Monumentale bomen van Europa' is uniek. Boeken over bomen zijn er in ruime mate, ook met informatie over meerdere landen, maar nog niet eerder in deze omvang. Meer dan twintig landen komen aan bod met tekst en beeld over de mooiste, opmerkelijkste en alleroudste bomen in Europa.

Al bladerend in dit 'koffietafelboek' constateerde ik dat de zorg voor oude bomen overal aanwezig is. Kabels, stutten, metselwerk, afdakjes of hekjes in de meest uiteenlopende constructies moeten de oudjes behoeden voor verder verval. Of al die maatregelen leiden tot een langer leven kom je niet zo makkelijk te weten. Dan zou je de bomen regelmatig moeten gaan bezoeken. Maar het feit dat mensen zich bekommeren om die oude knoesten, is mooi om te zien.

De foto's zijn schitterend. Dankzij de variatie in afbeeldingen is voorkomen dat het boek, met zijn ongeveer honderd bomen, monotoon wordt. Van veel bomen zijn oude tekeningen en foto's beschikbaar.

De beschrijvingen van Jeroen Pater zijn een interessante weerslag van zijn bezoeken en wat hij aan historie over de bomen te weten is gekomen. Vaak blijkt hieruit dat een boom al lange tijd een belangrijke positie had binnen een leefgemeenschap, hij hoorde er bij. Gegevens over standplaats, soort, leeftijd, omtrek en hoogte zijn zowel in een index opgenomen als bij de beschrijving van elke boom. De inhoud van het boek nodigt uit om zelf te gaan kijken. U hoeft zich geen zorgen te maken dat u een nog dikkere, mooiere boom mist. De zorgvuldigheid waarmee Jeroen Pater te werk is gegaan, staat daar wel borg voor. Wilt u een indruk krijgen wat voor bomen Jeroen Pater heeft beschreven, bezoek dan zijn website: www.monumentaltrees.eu

Dat naast de Nederlandse versie tegelijkertijd ook een Duits- en een Franstalige versie verschenen zijn, benadrukt de waardevolle inhoud van het boek. Mijn complimenten!

Frank Moens

Kastanjedichten

Dichters op de bres voor de paardenkastanje

Nanne Nauta (red.)
uitg.: Passage - Groningen
160 blz.
prijs 15,95
ISBN 90 5452 157 0

Bestellen rechtstreeks via de uitgever:
www.uitgeverijpassage.nl

Misschien is de paardenkastanje wel de bekendste boomsoort in de stedelijke omgeving. In ieder geval is hij door ziekten - naast de iep - ook de meest bedreigde soort geworden. De Utrechtse dichter Nanne Nauta trok zich het lot van de soort aan en begon een jaar geleden met een campagne om aandacht te vragen voor de boom, die bij vele stedelingen mogelijk de eerste bewuste kennismaking met een boomsoort is. In het vorig Bomennieuws werd al kort aandacht geschonken aan dit initiatief.

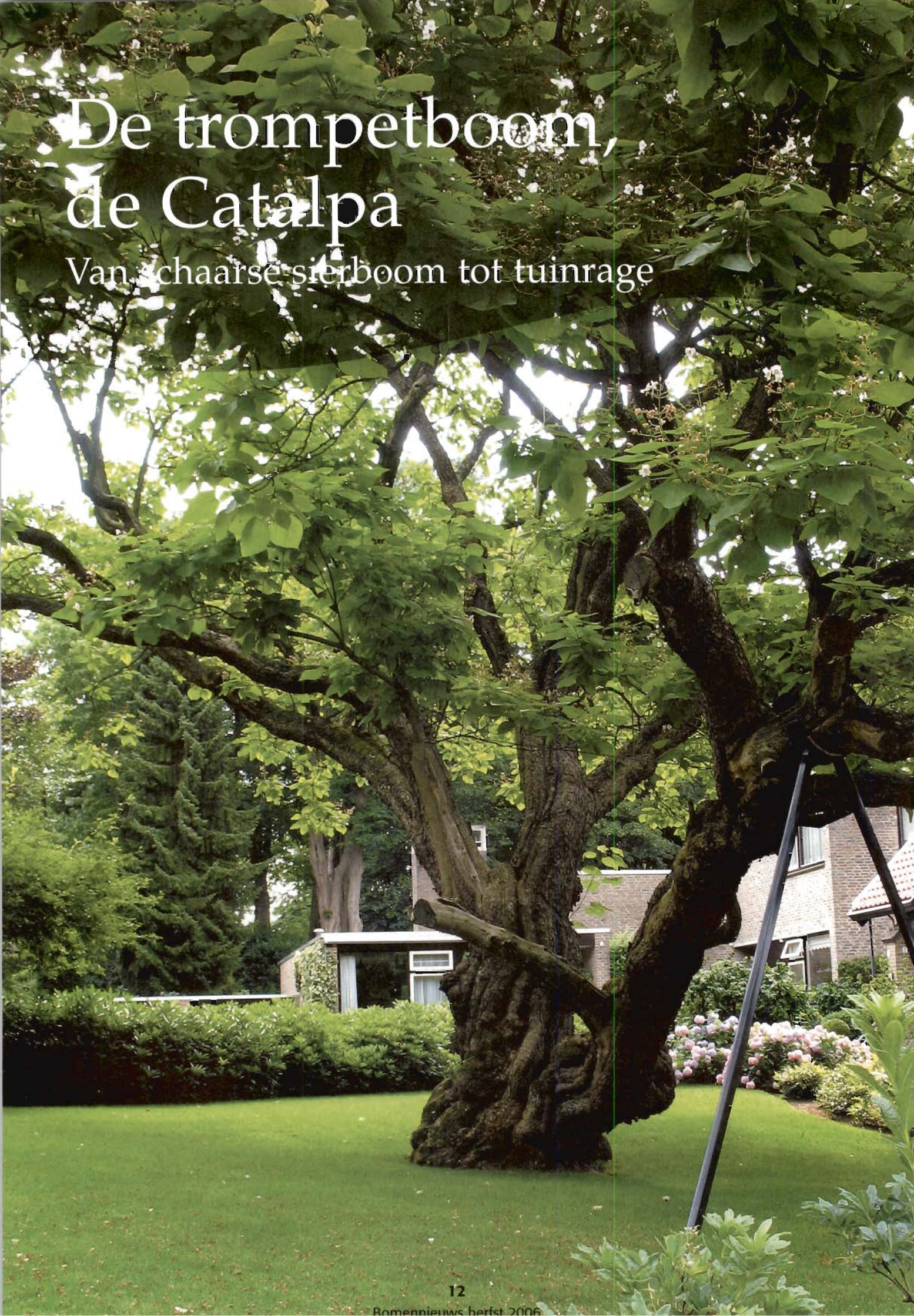
Onder het motto 'kastanjes uit het vuur halen' vroeg Nauta dichters een bijdrage te leveren voor een ode aan de kastanje en het lot dat hem heeft getroffen. Tot zijn verbazing reageerden 120 bekende en minder bekende dichters, van jong (geboortjaar 1994) tot oud (1923), waarvan het merendeel met nieuw werk. Er is onder andere nieuw werk van Victor Vroomkoning (winnaar Publieksprijs 2005), Mark Boog (winnaar VSB Poëzieprijs 2006) en Thomas Möhlmann (genomineerd voor de C. Buddingh'-prijs 2006). Een op de vier bijdragen is afkomstig van Vlaamse dichters. Twee zijn er zelfs uit Iran toegestuurd, het land waar de kastanje inheems is. Ook tegenstanders van de soort met zijn grote, ruwe, zware vruchten reageerden. Gelukkig zijn ze in de minderheid.

Er zijn al heel wat gedichten over bomen geschreven en ook bundels met gedichten over bomen uitgebracht, maar een bundel over één soort door zo'n grote groep dichters is volgens mij nog niet eerder verschenen. Het is leuk te lezen hoe kastanjes, van vrucht tot boom, tot de verbeelding spreken. Het boekje is een mooi cadeau voor iedere liefhebber van bomen. De aanschaf dient tegelijkertijd het goede doel. Want al het werk werd belangeloos voor publicatie beschikbaar gesteld en met de uitgever Passage in Groningen heeft Nauta bedongen dat een deel van de opbrengst ten goede komt aan het werk van de Bomenstichting.

Wilt u dichters hun eigen werk horen voordragen en hun werk laten signeren? Op zondagmiddag 24 september is in Utrecht de presentatie van Kastanjedichten. Een programmaonderdeel is het voorlezen van de gedichten door zoveel mogelijk dichters die een bijdrage hebben geleverd. Wie zich daarvoor hebben aangemeld vindt u op de weblog, daar staat ook de exacte tijd, plaats en programma; zie <http://kastanje.web-log.nl/>.

Frank Moens

De trompetboom, de Catalpa

Van schaarse sierboom tot tuinrage

Roelof Jan Koops
Florentine van Eeghen

Opeens waren ze overal te zien, de catalpa's. Maar het betreft dan helaas niet de prachtige, fors uitgroeiende trompetboom (*Catalpa bignonioides*) die men slechts spaarzaam tegenkomt. Vooral de bolvorm heeft de laatste tien jaar opgang gemaakt: een ellenlange stam bekroond met een nogal potserlijke ronde pruik van takken. In de betegelde voortuintjes van nieuwe stadswijken worden ze vaak met z'n tweeën aangeplant.

foto: Frank Moens

foto: Roelof Jan Koops

In het meer dan 10.000 objecten tellende register van monumentale bomen staan ongeveer vijftig monumentale catalpa's. Deze bomen staan door hun omvang veelal op landgoederen en in grote parken. Door de breed uitgroeiende kroon en laaghangende takken zul je de trompetboom niet snel als straatboom aantreffen. Daarnaast is de boom enigszins windgevoelig; op een onbeschutte plek waaïen de grote bladeren aan flarden en breken er soms takken uit.

Kenmerken

De trompetboom is inheems in het zuiden van de Verenigde Staten en werd in 1726 voor het eerst in Europa inge-

voerd. De Latijnse naam, *Catalpa*, is een verbastering van Catawba, de naam van de Indianenstam in het gebied waar de soort door botanici werd ontdekt. De bomen krijgen op den duur een flinke omvang (15-20 m hoog en 10-15 m breed). De bladeren zijn van een grote sierwaarde, hartvormig en groot (20 cm doorsnee), met een frisgroene tint die opvalt tussen het meestal somber groene zomerloof van andere bomen. Ze ontluiken laat en vallen vroeg weer af.

De Nederlandse naam trompetboom is afgeleid van de trompetvormige bloemen die in losse trossen bij elkaar staan. Deze zijn spierwit en groot, wel vijf centimeter doorsnee en tonen een prominent geel en paars honingmerk; ze lijken sterk op de bloemen van het vingerhoedskruid. Al deze zuiver witte bloemtrossen steken stralend af tegen de achtergrond van de grote lichtgroene bladeren. Tijdens de bloeitijd in juli is dit een spectaculair gezicht.

De bloemen worden opgevolgd door lange, dunne peulvruchten, die de uitzonderlijke lengte van veertig centimeter kunnen bereiken. Dit is tevens een

goed winterkenmerk, want de peulen vallen pas in het voorjaar op de grond. Het is dan ook niet verwonderlijk dat de boom in het Engels 'Indian bean tree' is gedoopt.

Er is ook een kleinere vorm verkrijgbaar, *Catalpa b. 'Aurea'* die uitloopt met goudgeel blad. Beschutting tegen de felle zon die dit blad verbrandt is niet onbelangrijk. De voornoemde bolcatalpa's, *Catalpa b. 'Nana'* zijn steriel, de bloemen en ook de mooie peulen blijven uit. Een andere soort is *Catalpa x erubescens*, een breed uitgroeiende boom die uitloopt met donkerpaarse bladeren. De bloemen zijn kleiner, maar talrijker dan bij de meest voorkomende *Catalpa bignonioides*.

Taksterfte?

Een enkele keer komt bij de Bomenstichting de vraag binnen wat de reden is van het afsterven van enkele takken bij bolcatalpa's. Dit kan twee oorzaken hebben. De takken van de bolcatalpa verhouten in het najaar niet snel genoeg. Hierdoor kunnen bij strenge vorst de toppen van de takken invriezen. Na het terugsnijden loopt deze gewoon weer uit.

Erger is het als er sprake is van de verwelkingsziekte. Deze ziekte, veroorzaakt door een schimmel, zorgt er voor dat de vaten dicht slibben en er geen transport van water en voedsel meer mogelijk is. Het deel van de tak boven de verstopping gaat dood. Na het terugsnijden zal de boom het jaar erop weer uitlopen, maar in datzelfde jaar zullen de scheuten ook weer verwelken. Op den duur overleeft de boom dit niet.

Monumentale trompetbomen

In het Register van Monumentale Bomen heeft de Bomenstichting bij sommige bomen opmerkingen geplaatst. Wat opviel bij de trompetbomen was dat bijna een kwart van de opmerkingen bomen betrof met enige scheefstand of zelfs liggende exemplaren. De liggende bomen leven gewoon verder en geven hun plek een apart karakter. Binnen grote parken en landgoederen is het dus niet nodig deze omgevallen bomen te verwijderen. Zoals eerder gemeld komt de catalpa ongeveer vijftig keer voor in het Register. Hieronder volgt nog een lijstje van de meest bijzondere catalpa's uit ons Register van Monumentale Bomen.

- De oudste catalpa in ons bestand staat in Amersfoort, in een particuliere tuin. De boom heeft de respectabele leeftijd van ruim 200 jaar.
- De dikste boom staat op het niet vrij toegankelijke landgoed Huize de Heiligeberg in Leusden. De boom heeft een omtrek van 430 cm!
- De hoogste bomen zijn rond de 20 meter hoog. Een voorbeeld hiervan is een boom in het zuidwestelijk deel van het Wilhelminapark te Utrecht.

op de linkerpagina:

Catalpa bignonioides 'Aurea' in Uytendbosch in Baarn. Deze variëteit loopt uit met geel blad.

deze pagina:

De vruchten van de trompetboom kunnen tot 40 cm lang worden.

De bloeiwijze is opvallend met witte trossen, die wat weg hebben van de paardenkastanje.

Gezocht: goede voorbeelden

Susan Boonman

Groen is een waardevol goed in een stedelijke omgeving. Met name bomen vervullen daarbij een beeldbepalende functie. Een enkele boom van forse omvang kan een kale straat al een heel ander aanzien geven. Het klinkt logisch dat je kiest voor het behoud van de boom als er werkzaamheden op stapel staan in diens directe omgeving. Toch worden bomen vaak 'vergeten' bij het plannen van ingrepen in de openbare ruimte, met alle gevolgen van dien. Dat het ook anders kan, wil de Bomenstichting aantonen met goede voorbeelden.

In het kader van het project 'Duurzaam boombeheer' doet de Bomenstichting een onderzoek naar goede inpassingmogelijkheden van bomen in nieuwbouwprojecten, reconstructies, renovaties en infrastructurele werken. We zijn daarom op zoek naar voorbeelden van ruimtelijke ingrepen waarbij de bestaande (forse of wellicht monumentale) boom of groep bomen succesvol behouden zijn. We roepen **iedereen** op deze successen naar ons te sturen, niet alleen gemeenteambtenaren en projectontwikkelaars maar ook mensen die niet in het vak werkzaam zijn. Uit deze voorbeelden worden de meest aansprekende en stimulerende inpassingmogelijkheden gekozen voor publicatie. De publicatie zal vervolgens wijd verspreid worden onder gemeenten en andere partijen in Nederland. Het doel daarvan is

foto: Frank Moens

Workshop 'Waardevolle bomen beter in beeld'

De druk op groen en bomen is aan de orde van de dag. Verdichting van het land neemt steeds verder toe en het plan om het kapverbod op te heffen hangt in de lucht. Hoe kunnen we in dit spanningsveld waardevolle bomen veiligstellen voor de toekomst? De Bomenstichting heeft daar uitgesproken ideeën over. Deze zijn vastgelegd in de 'Visie monumentale bomen'. Tijdens de workshop vormt dit de rode draad in het programma.

De Bomenstichting spant zich al meer dan dertig jaar in voor een betere bescherming van het monumentale bomenbestand. Gebleken is dat adequate promotie en voorlichting en zorgvuldige regelgeving en beleid de sleutels voor succes zijn. Deze taken rusten mede op de schouders van de lagere overheden. De workshop is dan ook toegespitst op beleidsmedewerkers van gemeenten en andere professionele boombeheerders.

De workshop 'Waardevolle bomen beter in beeld' vindt twee keer plaats: op 2 en 7 november in het centrum van Utrecht, op loopafstand van het Centraal Station.

Het programma bestaat uit inleidingen van Edwin Koot en Frank Moens, projectleiders van de Bomenstichting. Een aantrekkelijke excursie in de middag laat u kennismaken met problematiek in levende lijve.

U kunt zich inschrijven door van de website www.bomenstichting.nl het inschrijfformulier te downloaden en volledig ingevuld toe te sturen.

De kosten bedragen € 350,- per persoon.

Beheerderabonnees van de Bomenstichting krijgen 20% korting. De tweede en volgende deelnemer krijgt eveneens een reductie van 20%.

van behoud

om zowel afdelingen Groen van een gemeente, als met name afdelingen Ruimtelijke Ontwikkeling en projectontwikkelaars en andere partijen te stimuleren om groen in te passen in een nieuw ontwerp.

Spelregels

De begeleidingscommissie van dit project stelt beoordelingscriteria op. In de commissie zijn zowel vooraanstaande personen uit het boomverzorgingsvak vertegenwoordigd als gemeenteambtenaren en mensen werkzaam in de ruimtelijke ontwikkeling en architectuur. Spelregels zijn dat deze bomen niet verplant zijn, maar door het treffen van beschermende maatregelen behouden zijn op hun huidige plek. Daarnaast mogen de projecten niet langer dan tien jaar geleden uitgevoerd zijn. In de publicatie worden de goede voorbeelden uitgebreid beschreven, inclusief een analyse van de succesfactoren.

Denkt u een geschikt voorbeeld te kennen? Geef het door aan de Bomenstichting via info@bomenstichting.nl; graag met foto.

Het inpassen van bomen is niet alleen van deze tijd. Twee veelbesproken voorbeelden uit het verleden:

Foto linkerpagina - Een eik nabij het station in Utrecht (Moreelse park) is een klassiek voorbeeld te noemen. Ter hoogte van de eik springt de gevel in. Deze manier van inpassen kan gezien worden als een creatieve uitdaging voor de architect.

Foto onder - Uit de beginjaren (1983) van de Bomenstichting is het behoud van een paardenkastanje in de Montaubanstraat te Zeist. Deze boom stond eerst in een voortuin. Tijdens een grote reconstructie van de wijk is de boom niet gesneuveld, maar staat hij behouden en wel in de middenberm van de huidige weg.

foto: Frank Moens

Geld in de boom

Staatssecretaris van Gennip besloot dat particulieren en bedrijven geen kapvergunning meer nodig hebben om een boom te kunnen rooien.

Vergunningen functioneren bij de gratie van opsporen en handhaven en bomenrooien kreeg weinig opsporingsprioriteit, er verandert zonder vergunning dus niet veel.

Wel triest dat 'Den Haag' een boom tot niets devalueert.

Aandacht voor minder vergunningen leidde tot het opheffen van de kapvergunning, aandacht voor het milieu leidde tot veel, maar nog niet tot meer boombewustzijn. Hoe kan dat? Dat kan omdat bomenmensen gevoelsmensen zijn die veel van bomen weten, maar de boom niet kunnen verkopen, daar zijn kooplieden voor nodig.

Er is exact berekend hoeveel CO₂ elke auto bij iedere snelheid produceert. Wordt dit als teveel becijferd, dan maakt de koopman er een probleem van en de politiek er geld voor. Bekend is hoeveel roet waar neerdaalt, de milieuman weet daardoor waar een weg of stadion wel of niet kan komen. Boetes voor slecht, subsidies voor minder slecht en milieu-kooplieden die geld zien in het planten van bomen in Afrika, het handelen in angst en CO₂rechten.

CO₂ is boom(ing) business.

Bomenbeheerders hebben CO₂goud in handen maar weten dit niet terwijl bomendeskundigen al jaren weten hoeveel CO₂ een boom consumeert en hoeveel zuurstof hij produceert.

Bomenliefhebbers moeten bos laten groeien en economisch denkenden moeten de bomen belangrijk maken door te handelen met bomenCO₂. Zulke economen zullen de bomenbezitter duidelijk maken dat er geld in de boom zit. CO₂handelaren gaan bomen kopen en deze als de CO₂prijs hoog is weer van de hand doen. Kappen is veel te duur want een levende boom verbruikt het beruchte CO₂, terwijl een gerooide zelfs CO₂ produceert.

Via milieuregelgeving in de CO₂effectrapportage wordt aangegeven welk CO₂bufferend vermogen zou verdwijnen en hoeveel CO₂ zou vrijkomen bij verbranding of compostering van de te rooien bomen. Het totaal van beide uitkomsten moet in het beheergebied van de rooiende beheerder worden gecompenseerd door het planten van bomen. En dat zullen er volgens de berekening veel zijn.

Je bedenkt je wel drie keer voor je een boom wil rooien, weliswaar zonder kapvergunning maar nu met CO₂effectrapportage. Dat kost pas echt geld.

De tijd is er rijp voor, milieu genereert geld en dat is wat telt. Wethouder: word boombewust en commissaris bij het CO₂bedrijf, beëdigde boomtaxateur school je om tot CO₂compensatieberekenaar.

Boomkwekers, CO₂commissarissen en -handelaren: eis van milieustaatssecretaris van Geel het invoeren van de CO₂effectrapportage voor het rooien van bomen. En natuurlijk ook voor het snoeien. Dan komt aan dat dwaze gehak in bomen ook een einde.

Kooplieden: word wakker, er zit geld in bomen!

Douwe van der Heij

De naamgeving van bomen

Erik Platje

Enkele eeuwen geleden trouwde ene Jan. Het eerste kind bracht blijdschap alom – een zoon! Vol trots noemden zijn ouders hem Jan. Daarmee hebben we een Jan en de zoon van Jan, oftewel Jan's zoon of Jan en Janszoon. Het Janszoon werd al snel verbasterd tot Jansen, waarmee vermoedelijk één van de eerste echte achternamen in Nederland ontstond. Met de naamgeving probeert men duidelijk te maken wie iemand is en waar zij of hij vandaan komt. Het onderscheidend effect van mijn naam gaat in veel mindere mate op voor de Jan Jansens onder ons. Gelukkig heeft de Nederlandse Staat daar een redelijk sluitende oplossing voor gevonden: het SOFI-nummer. Goedemorgen, ik ben 1685.35.841, hoe gaat het met U?

Het kost ons dus behoorlijk wat moeite onze soortgenoten uit elkaar te houden. Hoe het er in de plantenwereld aan toe gaat is mij onbekend, maar de mens probeert in ieder geval al eeuwenlang middels naamgeving structuur te brengen in de dieren- en plantenwereld. We gaan daarin niet zover dat iedere boom zijn eigen naam krijgt. Het mag wel duidelijk zijn dat een éénduidige naamgeving een voorwaarde vormt voor een beter begrip van en een heldere communicatie over planten.

Aanstichter van formaat

De wetenschap van de ordening en naamgeving van planten kreeg een geweldige impuls met het werk van Carolus Linnaeus (1707-1778), een Zweedse bioloog, die de zogenaamde binomiale nomenclatuur voor organismen introduceerde. Hij beschreef plantensoorten aan de hand van uitwendige kenmerken en benoemde ze met behulp van twee termen: een geslachtsnaam en een soort aanduiding. Daarvoor maakte hij gebruik van de Latijnse taal, opdat toentertijd de meeste wetenschappers in de westerse wereld meteen zouden begrijpen waar hij het over had. De microscoop – honderd jaar eerder ontstaan – maakte het bovendien mogelijk om de soorten ook op inwendige kenmerken (op celniveau: weefsels en functies) te bestuderen en onderscheiden. Vanaf dat moment ontstond er binnen de plantkunde een zeer actieve tak van wetenschap die zich bezig hield met het zoeken naar, beschrijven, indelen en benoemen van de verschillende soorten planten:

taxono'mie (de ~ (v.))

1 leer en studie van de biologische systematiek

2 hiërarchische ordening

(Omschrijving volgens Van Dale - Hedendaags Nederlands(1988))

Carolus Linnaeus (1707-1778) introduceerde de naamgeving van dieren en planten.

Wetenschappelijke impulsen

In de naamgeving van planten probeert men natuurlijke verwantschappen en soortspecifieke eigenschappen tot uiting te laten komen. Hierbij komt onvermijdelijk de evolutieleer om de hoek kijken, hetgeen dan ook terug te vinden is in de taxonomie. Beschouwde Linnaeus de soorten nog als vaste, onveranderlijke begrippen, Charles Darwin wierp met zijn evolutietheorie nieuw licht op de zaak. Met name de paleontologie – het bestuderen van organismen uit fossiel materiaal – ondersteunde zijn hypothese dat de kenmerken van soorten in de loop der tijd kunnen veranderen en dat er zelfs nieuwe soorten kunnen ontstaan. De laatste decennia wordt van planten steeds vaker de DNA-opbouw onderzocht, waarmee de taxonomie een nieuw hulpmiddel ten dienste is gekomen. Zo is de flora van Heukels onlangs sterk gewijzigd op basis van nieuwe DNA-inzichten.

Botanische nomenclatuur

In de botanische nomenclatuur (International Code of Botanical Nomenclature) wordt de hiërarchische indeling voor het plantenrijk (*Plantae*) vastgelegd.

Een veelgebruikte definitie van een te onderscheiden soort is: een groep individuen die zich onderling kunnen voortplanten *met vruchtbare nakomelingen* tot resultaat en die dit in de natuur ook doen. Met deze manier van classificeren legt de genetische verwantschap een zwaar gewicht in de schaal. In het algemeen beschikken soorten over mechanismen die de onderlinge uitwisseling van genetisch materiaal belemmeren. Te denken valt aan gescheiden leefgebieden, of het stuifmeel van de ene soort wordt domweg niet geaccepteerd door de andere soort.

Taxonomie in beweging

Uit het ontstaan van nieuwe onderzoekstechnieken volgen vanzelf nieuwe inzichten. De taxonomie is altijd een levendig vakgebied geweest en ook nu woeden er nog felle wetenschappelijke discussies over de juiste manier van indelen en naam geven. Het veelvuldig wijzigen van de nomenclatuur brengt één van de belangrijkste oogmerken van de taxonomie, het scheppen van eenduidigheid, in het gedrang. Maar het gegeven dat het vakgebied nog volop in ontwikkeling is, blijft natuurlijk positief en de naamswijzigingen, hoe vervelend die soms kunnen zijn, vormen gewoon een onderdeel van de kennisontwikkeling op het gebied van de taxonomie.

Voorbeeld - de schietwilg

De hiërarchische opzet van de botanische nomenclatuur wordt hieronder toegelicht aan de hand van een in Nederland algemeen voorkomende boom: de schietwilg. Dit is een boomsoort die zich gemakkelijk op natuurlijke wijze langs waterkanten vestigt. Bovendien is deze soort voor de Nederlanders zo interessant geweest, dat men druk aan het veredelen is geslagen.

Afdeling: het plantenrijk (*Plantae*) is ingedeeld in verschillende afdelingen. De ons meest bekende plantensoorten zijn de zaadplanten (afdeling *Spermatophyta*). De afdeling zaadplanten is opgesplitst in diverse onderafdelingen. Bomen vinden we in de onderafdelingen naaktzadigen (*Gymnosperma*: naaldbomen) en bloemplanten (*Angiosperma*: loofbomen).

foto: Erik Platje

Klasse: de wilg is een twee-zaadlobbige (klasse *Dicotyledones*). Dit wil zeggen dat de voedselvoorraad voor het kiemplantje is opgeslagen in twee aparte voorraadkamers (duidelijk zichtbaar bij het kiemplantje van de zomereik op de foto hiernaast). Denk daarbij ook eens aan de boon op uw bord, die onder de vork gemakkelijk in twee delen openbreekt. Het onderscheidend kenmerk voor de klasse-indeling is dus gebaseerd op een anatomisch kenmerk.

Orde: de wilgenorde (*Salicales*) omvat zowel de wilgen als de populieren. Er wordt vanuit gegaan dat deze alle dezelfde gemeenschappelijke voorouder hebben. Vanuit die voor

ouder zijn de verschillende wilgen- en populierensoorten tot ontwikkeling gekomen (geëvolueerd).

Familie: de verwantschap tussen de populieren en wilgen is zo overduidelijk dat zij bovendien gezamenlijk in dezelfde familie, de *Salicaceae*, zijn ondergebracht.

Geslacht: pas op geslachtsniveau worden de wilgen (*Salix* sp.) en populieren (*Populus* sp.) van elkaar onderscheiden. Hier komt het eerste deel van de wetenschappelijke naam van de schietwilg op de proppen: *Salix*.

Soort: de schietwilg (*Salix alba* L.) kenmerkt zich door het grijze waas dat over het silhouet van de kroon heen ligt. Die waas wordt veroorzaakt door de zijdeachtige haartjes op de jonge twijgen en het blad. Hiermee is de oorsprong van het tweede gedeelte van de soortnaam, *alba* (wit), verklaard. De L. achter de Latijnse naam geeft aan dat Linnaeus deze soort al beschreef en op naam bracht. De moeilijkheidsgraad van de taxonomie blijkt uit het gegeven dat de schietwilg gemakkelijk kruist met de kraakwilg (*Salix fragilis*). De uit de kruising voortkomende bomen vertonen uiterlijke kenmerken van beide ouders en zijn daarom moeilijk op naam te brengen. Een andere consequentie van de optredende hybridisatie is dat meteen de soortechtheid van de schiet- en kraakwilg en daarmee de naamgeving op de helling komt. Deze hybride is namelijk vaak in staat tot reproductie, waarmee de vraag opdoemt of de schiet- en kraakwilg wel genoeg verschillen om als afzonderlijke soorten benoemd te worden.

Ondersoort (vorm, variëteit, cultivar): Op natuurlijke wijze ontstane ondersoorten van de schietwilg zijn niet bekend. De schietwilg is wel al heel lang in cultuur en bomen met afwijkende kenmerken zijn aangehouden voor de productie van stekmateriaal. De stekken van zo'n boom zijn in genetisch opzicht gelijk en vormen een kloon of cultivar. De kloon *Salix alba* 'Liempde' is in cultuur sinds 1890 en de stekken worden op dit moment nog veel aangeplant vanwege de aantrekkelijke smalle kroon (foto onder).

foto: Erik Platje

DE JUISTE ZORG VOOR BOMEN

**VAN JAARSVELD / VAN SCHERPENZEEL
BOOMTOTAALZORG**

Overeind 42, 3998 JB SCHALKWIJK
Telefoon: (030) 601 18 80
Fax: (030) 601 23 66
www.boomtotaalzorg.nl

ADVOCATENKANTOOR — *Oudegracht* —

mr W.A. Swildens

- Juridische bescherming van bomen, planten en dieren.
- bezwaar- en beroepsprocedures kapvergunningen;
  - bezwaar- en beroepsprocedures (ontheffingen) Flora- en Faunawet;
  - bezwaar- en beroepsprocedures bouwvergunningen;
  - juridische ondersteuning bij aanwijzing beschermingszones voor beschermde planten en dieren;
  - burennrecht (ook mediation).

Ons kantoor neemt deel aan het stelsel van gefinancierde rechtsbijstand. Tegen betaling van een eigen bijdrage (afhankelijk van inkomen) wordt juridische bijstand verleend. Rechtshulp aan milieugroepen en particulieren tegen laag tarief.

Advocatenkantoor Oudegracht
Oudegracht 90 Alkmaar
Postbus 3092, 1801 GB Alkmaar
Tel: 072-5122213
Email: swildens@adv-oudegracht.nl
Website: www.advocatenkantooroudegracht.nl

BSI Bomenservice zoekt voor geheel Nederland, met name voor Midden, West en Zuid Nederland:

**(aankomend) boomverzorgers
(aankomend) boomcontroleurs**

Wij bieden: Aansprekende projecten, goede interne vakopleiding, een prachtbedrijf waar hard en professioneel wordt gewerkt met een uitstekende werksfeer.

Ben jij boomliefhebber, wil je het boomverzorgingsvak in, of werk je al als (assistent) boomverzorgers of boomcontroleur?

Stuur dan je reactie naar:

BSI Bomenservice
T.a.v. Willem Helwegen
Wildenburglaan 4
3744 MK Baarn

of mail naar whelwegen@bsi-bomenservice.nl

Je kunt hem ook bellen om eens vrijblijvend de mogelijkheden te verkennen: tel. 06 54 70 85 51

Meer info op www.bsi-bomenservice.nl

Bomenservice

*Al 16 jaar voorop lopend in boomverzorging!
Ons motto: "BSI verlegt de boomgrens"*

BSI is onafhankelijk, innovatief, volledig boomgespecialiseerd en realiseert boomprojecten in stedelijk gebied in Nederland en soms in het buitenland. Met 30 boomspecialisten werken wij vanuit Baarn, met steunpunten in Arnhem en Capelle. Het werk varieert van snoeien, (ver)planten, verbeteren van groeiplaatsen tot het plaatsen van bomen op speciale plekken. BSI heeft ook een sterke afdeling Onderzoek en Advies, die zich onder andere bezig houdt met boomtechnisch onderzoek, ziekte-onderzoek, ziektebestrijding, haalbaarheidsonderzoek m.b.t. boomverplantingen, waardebeoordeling, schade-taxaties en groeiplaatsinnovatie.

Copijn Utrecht
Realisatie en Boomspecialisten

Gageldijk 4f
Postbus 9177
3506 GD Utrecht
Tel: 030-2644333
Fax: 030-2612140
E-mail: info@copijn.nl

boomverzorging • boomverplanting • boomtechnisch onderzoek en advies • boombeheer • tuinaanleg- en onderhoud • binnenbeplanting

Uw specialist voor de bomen

N A J A A R S A A N B I E D I N G MENSEN VERHALEN OVER BOMEN

€ 6,95 korting
voor lezers van
Bomennieuws

A3 boeken - ISBN 90 77408 04 5
160 pagina's, gebonden
met veel kleurenfoto's
21 x 29,7cm, € 39,95

In de boekhandel actienummer:
00000-901-19194

Deze bon is geldig van 11 september
t/m 10 december 2006.

'De boom- en mensportretten laten zien hoe je op talloos veel manieren van bomen kunt houden. (...) De paginagrote foto's laten je meedelen in hun bewondering.'

'Bijzonder dat elk verhaal een andere sfeer oproept.'

'Vol leuke en interessante wetenswaardigheden.'

In 'Mensen verhalen over bomen' laat Adrie Beyen een zeer gevarieerd gezelschap mensen aan het woord. Zoals een kunstenaar die uitsluitend knotwilgen tekent en een boswachter die lyrisch is over de linde. Maar ook een voormalig hoogleraar dierkunde die de meest bijzondere bomen in zijn woonwijk in kaart heeft gebracht en gewoon aanbelde voor het verhaal achter de boom in de voortuin. De boom als veilige burcht voor een kind, een onmisbaar landschapselement, een herinnering aan mensen die waren, een brenger van rust, heling, schaduw...

Kijk op www.A3boeken.nl voor een uitgebreide beschrijving en enkele voorbeeldpagina's.

Ga met de actiebon naar de boekwinkel of stuur de bestelbon op naar:
A3 boeken, Oosterveldweg 15, 7274 DZ Geesteren of fax naar 0545 48 11 35.

B E S T E L B O N

Ik bestel 'Mensen verhalen over bomen' en betaal als lezer van Bomennieuws geen € 39,95 maar slechts € 33,-. Bovendien krijg ik het boek zonder bijkomende kosten thuisgestuurd.

Naam: _____ m/v

Adres: _____

Postcode + plaats: _____

Telefoon: _____ Handtekening: _____

Datum: _____

Het boek wordt u met een factuur toegestuurd.

Deze aanbieding is geldig van 11 september t/m 10 december 2006.

Nationale Bomenbank bv

**Al meer dan
30 jaar kennis
van bomen**

Tel. 0184-698989
info@nationalebomenbank.nl
www.nationalebomenbank.nl

GROEN
KEUR

→ Overheid → Bedrijven → Instellingen → Particulieren

VAN HELVOIRT
GROENPROJECTEN BV

www.vanhelvoirtgroenprojecten.nl

• aanleg • onderhoud • boomverzorging ▶ • grondwerken • bestratingen • daktuinen	• verplanten • snoeien • rooien • standplaatsverbetering ▶ • onderzoeken	• gronduitwisseling • bomenzand • BIM

Oisterwijksebaan 8A - 5056 RD Berkel-Enschot - Telefoon (013) 540 82 00
Fax (013) 540 82 01 - www.vanhelvoirtgroenprojecten.nl

Arbori-Arnhem Boomverzorging & Advisering
Vredesteinsestraat 4
6665 LG Driel

tel : 026-47 22 718 GSM: 06 - 53 75 26 65

fax : 026-47 23 823

E-mail: arbori-arnhem@hetnet.nl

www.arbori-arnhem.nl

- boomverzorging
- beheerplanning
- inventarisatie
- onderzoek en advies
- taxaties

DE DROOM VAN ELKE BOOM

IMPULSHAMER

BELU-systeem

BOOMBEMESTING

ANTIWORTELFOLIE

ITS LEVERT

BOOMONDERZOEKSAPPARATUUR

- Impulshamer
- Resistograaf
- Fractometer
- Aanwasboor
- Penetrograaf
- Zuurstofmeter

STANDPLAATSINRICHTING

- BELUchtingssystemen ®
- VENTilatiesystemen ®
- Airea tube ®
- WALU roosters
- Kroonverankering

STANDPLAATSVERBETERING

- Hokan
- Algihum
- Dendrovorm ®
- Dendromix ®

ANTIWORTELFOLIE DENDRO R.B. (

- als wortelscherm bij:
- Verhardingen
  - Kabel- en leidingsystemen

International Tree Service BV

Bezoek ook onze website: www.poelbosbouw.nl

ITS - International Tree Service bv
Amersfoortseweg 205
3888 NM Nieuw Milligen
(Apeldoorn)

Telefoon: 0577-456561
Fax: 0577-456532
GSM: 06-53491303
E-mail: its@poelbosbouw.nl

foto: Marjien van Elstrand

Herman Schotanus tot ere-adviseur benoemd

Op 27 juni ontving oud-voorzitter Herman Schotanus (rechts) van zijn opvolger Hein van Asperen de ere-speld die hoort bij zijn benoeming tot ere-adviseur van de Bomenstichting.

Vrijwilligers gezocht voor Bomenschouw in Gelderland

De Bomenstichting is in 2005 provinciegeleids begonnen met de tweede schouwronde van Monumentale Bomen. Alle eigenaren in Gelderland kregen enkele maanden geleden een overzicht van gegevens van hun boom of bomen met het verzoek dit te actualiseren. Het merendeel gaf gehoor aan ons verzoek, maar helaas ontvingen we niet van iedereen het formulier retour. In totaal gaat het om 2400 objecten.

In augustus zijn ca. 65% ingevuld terug ontvangen. Voor het resterende deel zoeken we mensen die in hun omgeving willen meewerken aan het invullen van de witte vlekken. Heeft u interesse, meldt u dan bij Roelof Jan Koops (030-2303515 of rjkoops@bomenstichting.nl). Hij wil graag weten tot hoever u van uw woonplaats wilt reizen.

Bacterie veroorzaker ziekte paardenkastanje

Onderzoekers hebben nu definitief vastgesteld dat een bacterie de primaire oorzaak is van de bloedingsziekte onder paardenkastanjes. Dat is de uitkomst van nader onderzoek, waarbij grote bomen kunstmatig zijn geïnfecteerd.

Men heeft nog niet ontdekt hoe de aantasting tot stand komt, maar wel is duidelijk dat verwonding of beschadiging het risico op besmetting vergroot. Dit risico ontstaat dus ook wanneer een boom wordt gesnoeid.

De werkgroep Aesculaap waarbinnen het onderzoek gecoördineerd wordt, noemt de situatie ernstig, omdat op dit moment nog geen afdoende bestrijdingsmiddelen beschikbaar zijn.

Voor meer informatie: www.kastanjeziekte.wur.nl

De Stelling

'Het afschaffen van de kapverordening en het beperken van het aanvragen van een kapvergunning tot een lijst van te beschermen bomen moet gestimuleerd worden'.

In Nuenen c.a. hebben we sinds 1992 een lijst 'Waardevolle- en Gelegenheidsbomen' op gemeenteground. Alleen voor deze bomen is een kapvergunning nodig! Mondjesmaat is de afgelopen jaren de lijst wat uitgebreid. Afgesproken is dat we ook een lijst zouden maken met

'Beeldbepalende bomen in particuliere tuinen'. In 2003 zijn criteria opgesteld in het nieuwe Bomenbeleidsplan. De inventarisatie laat nog steeds op zich wachten.

Wij zijn van mening dat als we de belangrijkste (sic!) bomen benoemen, we een goede basis hebben om wat van waarde is, minder weerloos te maken. (met dank aan Lucebert).

Doel moet zijn het behoud van bomen en met name bijzondere en monumentale bomen. Ik ben voor een kapvergunning, maar die moet gekoppeld zijn aan een zorgplicht voor de boomeigenaar t.b.v. een ruime en gezonde boomspiegel. Een gepaste subsidieregeling is daarbij wel noodzakelijk. De

Bob de Smit
(contactpersoon in Nuenen)

gemeenten zouden i.v.m. die boomspiegelzorg een lichtend voorbeeld kunnen zijn. Een landelijke wet voor beschermde bomen, zoals in België, zou een aanvulling kunnen zijn. Verder wil ik in dit verband pleiten voor het weer oppakken van een meer actiegericht karakter van de Bomenstichting voor behoud van monumentale bomen.

De bescherming van het algemeen belang, in dit geval het leefklimaat door de aanwezigheid van bomen, moet je niet overlaten aan de luimen/modergrillen/korte termijn doelstellingen van het individu, ondersteund door plaatselijk politiek belang. Bijvoorbeeld een mooie berk van 30 jaar in een binnentuin van de Pijp in Amsterdam dient een algemeen belang, want alle inwoners van het blok kijken er op uit en waarderen hem. Eén gek, en de boom is weg! Alle bomen langs een straat kunnen dan zonder inspraak weggekapt worden, omdat er een auto tegenaan zou kunnen rijden ... Zo wordt de boom vogelvrij verklaard.

Bert Maes (ecologisch adviesbureau Maes)

Veronica van Amerongen (boomverzorgster en boomtaxateur)

Ingezonden brief Stichting de Woudreus

Donateur Jan Kits Nieuwenkamp uit Vledderveen vraagt of we zijn zorg en verantwoording over de kap van bomen in nationale parken willen publiceren.

Terug naar vroeger

In het lente-nummer van Bomennieuws schreef Douwe van der Heij onder de titel "Wie kan wat Zocher kon" een onthutsend bericht over bomenkap in het singelgroen van Utrecht. Ik deel zijn zorg en nauwelijks verborgen verantwoording. Helaas moeten we vaststellen dat de landelijk wijd verbreide opvatting 'terug naar vroeger' ook hier heeft post gevat. Deze veel schade toebringende gedachte heerst ook bij het beleid en aanzien van de nationale parken. Wat is 'vroeger'? In de nationale parken Drents-Friese Wold en Dwingelerveld, maar ook elders in het land, worden honderden hecta-

ren bos gekapt en omgezet in heideveld "omdat Drenthe vroeger zoveel heide had". Dit gaat ten koste van duizenden volwassen bomen, een rijkdom van nu, in de hoop dat het nieuwe 'product' zal slagen. Dit is vooralsnog volslagen ongewis, omdat in de beheers- en inrichtingsplannen geen enkele rekening is gehouden met de voortschrijdende klimaatverandering. De door de omwonenden vorig jaar opgerichte stichting De Woudreus (www.woudreus.nl) verzamelde in enkele weken tijds meer dan 8000 handtekeningen tegen deze verwoestende kaalslag van veelal zogenaamde exoten. Zoals de Duitse dichter/schrijver Eugen Roth al dichtte: "Zu fällen einen schönen Baum, braucht's eine Viertelstunde kaum. Zu wachsen bis man ihn bewundert, braucht er, Mensch bedenk es, ein Jahrhundert."

Zeldzame eik, uitzonderlijk formaat, buitengewoon beschermd

foto: Willem Koetsier

Willem Koetsier, donateur en tot enkele jaren geleden eigenaar van een monumentale eik in Breda stuurde ons een brief over 'zijn' boom, waarin terecht bijna vaderlijke trots doorklinkt: "De Grote Onbekende,

een eik die wel 'ns voorgesteld mag worden" is de titel van zijn bericht. Het gaat om een *Quercus phellos*, de wilgbladige eik, die van nature in het gebied van de Mississippi, Amerika, voorkomt. Het exemplaar in Breda is inmiddels 25 meter hoog, bij een stamomtrek van 3,20 meter!

De boom was aanvankelijk eigendom van de heer Koetsier, maar werd geannexeerd (samen met een stukje bostuin) voor de aanleg van de Hoge Snelheids Lijn en aanpassing van de snelweg A16. Op de kaplijst van de

wegenbouwers stond hij als 'zomereik'. Koetsier redde de boom van de kettingzaag door bij de gemeente Breda en bij de Bomenstichting alarm te slaan. De boom is opgenomen in het Register van Monumentale Bomen en gelukkig bleek de gemeente hiervoor gevoelig. De wegenbouwers kregen opdracht de boom te sparen.

Nu kijkt hij net over de rand van het geluidsscherm langs de A16. Het scherm is geplaatst op een talud, en om de boom te sparen is naast de weg een 6 meter hoge gebogen korfstenenkeerwand gemaakt over zo'n 50 meter. Rijkswaterstaat heeft hier niet voor een halfslachtige oplossing gekozen! De eik staat daar veilig achter.

Aan voortplanting doet de phellos niet veel; slechts sporadisch een eikeltje ter grootte van een erwten. Maar dat wordt hem vergeven: het is een opvallend elegante verschijning met zijn lange smalle blad, dat in de herfst prachtig goudgeel kleurt. Met recht een Monumentale Boom en om naar uit te kijken vanaf de A16!

Kasplantjes of woudreuzen?

'De teloorgang van het scharrelkind', ik hoorde deze rake beschrijving van een hedendaags probleem voor het eerst uit de mond van Minister Veerman. Kinderen die na schooltijd buiten spelen tot het donker wordt, je ziet ze steeds minder. Kinderen die zelf op ontdekking gaan, die zelf de onderlinge ruzietjes oplossen en elkaar de gevaren van de omgeving leren kennen. Zij doen het voor de lol, maar ondertussen is het van onschatbare waarde voor hun sociale, emotionele en motorische ontwikkeling. Kinderen willen graag spelen en doen dat met alles wat de omgeving te bieden heeft. Maar wat heeft de stedelijke omgeving hen nog te bieden? Hoeveel plekjes zijn er nog waar je op ontdekkingstocht kunt gaan?

Hoog in de boom op de uitkijk zitten, elkaar spannende verhalen vertellen onder de takken van de treurwilg, kastanjes zoeken tot je jaszakken uitpuilen ... Het is ook een wens van de

Bomenstichting dat kinderen hier weer de gelegenheid voor krijgen. Gewoon om de hoek van de straat, waar je vriendjes ook buiten spelen. Zodat je later veel leuke herinneringen koestert over de bomen van vroeger. Maar de reacties die we hierop krijgen zijn vaak zeer terughoudend en worden ingegeven door angst voor claims bij ongelukken en de ingewikkelde regelgeving rondom speeltoestellen. Wat op zich wel begrijpelijk is. Voor speelplekken hebben we te maken met het Attractiebesluit Speeltoestellen. Dit besluit kennen we sinds 1997 en – de naam zegt het al – heeft eigenlijk alleen betrekking op speeltoestellen. Maar uit onzekerheid en angst voor aansprakelijkheid past men dit steeds meer toe op de gehele speellocatie en ook op natuurlijke speelelementen. Wat moeten we dan in de praktijk? Rubber tegels onder de klimboom? Eén ding is duidelijk: deze onzekerheid is een grote belemme-

ring voor het ontstaan van meer natuurlijke speelplekken in de bebouwde omgeving. Hier moet iets in veranderen. Natuurlijke speelplekken geheel vrij van regelgeving zal ik niet bepleiten. Maar ik pleit wel voor een aparte kwaliteitstoets speciaal voor natuurlijke speelelementen, die praktisch toepasbaar is en nieuwe initiatieven mogelijk maakt.

We kunnen kinderen wel voor ieder gevaar willen beschermen en ieder risico voor hen willen uitsluiten, maar dan zijn we bezig kasplantjes van hen te maken. Nooit een been gebroken, maar ook niet geleerd erop te staan. Stevige woudreuzen vind ik een aantrekkelijker toekomstbeeld.

**Helène van der Poel,
directeur**

foto: Anne Alders

AGENDA

colofon

31e jaargang, nummer 3, herfst 2006
ISSN 0166-784 X
Verschijnt 4 x per jaar, oplage: 4500 stuks

Redactie: Marjan van Elsland, Douwe van der Heij, Maartje Nelemans, Erik Platje, Aart de Veer, Roelie de Weerd

Eindredactie: Florentine van Eeghen

Vaste medewerkers: Roelof Jan Koops, San van der Molen (kort nieuws)

Hoofdredactie, vormgeving en advertenties:

Frank Moens (fmoens@bomenstichting.nl)

Basisvormgeving: Westbroek en Ter Haar

Redactieadres: Bomenstichting,

Oudegracht 201 bis, 3511 NG Utrecht

Tel: (030) 230 35 10 (van 9.00-13.00 uur),

Fax: (030) 231 03 31

www.bomenstichting.nl

Postbank: 2108755

Druk: vandenbergh Drukwerken - Maarn

Gedrukt op Reviva Print 100 grams.

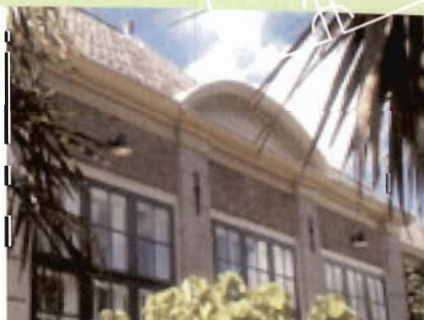
Overname van artikelen en berichten na overleg met de redactie.

De Bomenstichting zet zich sinds 1970 in voor het behoud van bomen in de stad en op het platteland.

Donateur wordt u voor minimaal € 20,- p.j.

Beschermvrouwe:

Hare Majesteit de Koningin

7 oktober

Donateursexcursie Hortus Leiden

Bezoek aan een van de oudste botanische tuinen van ons land met lezing en rondwandeling.

Aanmelden m.b.v. het losse formulier in dit nummer of via info@bomenstichting.nl of 030-2303510 (9-13 uur).

12 oktober

Dag van de Openbare Ruimte

Ontmoetingsdag voor professionals op het gebied van de openbare ruimte; met vakbeurs en seminars, waaronder een van de Bomenstichting.

Locatie is het Euretco Expo Center in

Houten. Zie bijgesloten toegangskaart in dit nummer en de website: www.dagvandeopenbareruimte.nl

17 oktober

Dierckx-lezing: Bomen en luchtvervuiling door Fred Tonneijck

Voor de 12e keer organiseert de Bomenstichting een avondlezing over een actueel bomenonderwerp.

Drs. Fred Tonneijck, senior onderzoeker ecotoxicologie bij Plant Research International, Wageningen UR.

Tonneijck is specialist op het gebied van groen en luchtverontreiniging. Aanmelden m.b.v. het losse formulier in dit nummer of via info@bomenstichting.nl of 030-2303510 (9-13 uur).

2 en 7 november

Workshop 'Waardevolle bomen beter in beeld'

Zie blz. 14 in dit nummer voor meer informatie en aanmelding.

Rijp & Groen

De tuin van de buren

Er komen nieuwe mensen naast mij wonen. Ze stoppen binnenkort met werken en willen dan veel gaan reizen, dus huis en tuin moeten makkelijk zijn. De semi-bungalow is intussen verbouwd tot een licht en comfortabel huis. Een hoveniersbedrijf kreeg opdracht om de tuin een mooie, onderhoudsarme invulling te geven.

De afbraak

Het begon met een complete kaalslag. De hoveniers wilden duidelijk geen ingewikkelde toeren uithalen om iets te sparen. Alles wat daar in 25 jaar een plek had gekregen aan planten, struiken en zwerfstenen werd deze winter met een grote graafmachine in één dag verwijderd en weggegooid. Op mijn verzoek werden een boerenjasmijn, rhododendron en hibiscus voorzichtig uitgegraven en bij mij

gedeponeerd. De hibiscus verhuisde naar andere buren en gaat binnenkort weer bloeien (foto hierboven). Ook de jasmijn en de rhodo hebben het overleefd. Aangezien daarna eerst de verbouwing van het huis aan de beurt was leverde het voorjaar op de kale vlakte een bizar schouwspel op van plantjes die toch weer verspreid de kop opstaken, zoals lupine, herfstaster, eendagsbloem en vrouwenmantel. Ik sloeg met hulp van de hoveniers voor de tweede keer aan het verplanten, voordat zij de restjes compleet gingen verwijderen.

Het gaf me een rijk gevoel, al die extra planten en struiken in mijn tuin. Zonde om weg te doen. Toch?

De opbouw

Kosten noch moeite worden gespaard, ook voor de tuin. Het is nu juli en de

contouren zijn klaar. Paden en terrassen zijn van grote, marmeren tegels. Daartussen komt fijn grind in een honingraatvormige bedding van kunststof, zodat het nergens heen kan. In de hele tuin is water en elektriciteit beschikbaar middels ringleidingen. De randen rond de borders zijn van hardhout, evenals de vlonders. Ongeveer een kwart van de oppervlakte is nog open. Daar worden, zodra het gunstig weer is, planten, struiken, haagjes en klein blijvende bomen in geplant. Dan komt er tot mijn grote opluchting weer kleur en leven in het geheel; nu is het nog een dorre woestijn. We zijn het er gelukkig over eens dat er geen echte erfscheiding komt, dus lopen de borders straks in elkaar over, met hier en daar een struik om inkijk tegen te gaan. Door nu goed te overleggen voorkomen we straks onenigheid.

De keuzes

Er zijn steeds vaker mensen die hun tuin op deze manier inrichten. Het is eigenlijk meer kunst dan natuur. Dat is ook de enige manier om te zorgen dat je langdurig weg kunt zonder dat het een chaos wordt. Veel mensen vinden mijn eigen tuin een rommeltje, omdat

ik een afwijkende tuinbezitter ben, met mijn erf vol planten, bomen, stenen, water, schaduw, oud hout, paddestoelen, insecten en andere beestjes. Gelukkig heb ik vrienden die mijn tuin in de vakantie verzorgen, dus ik kan me die chaos veroorloven. En de beide tuinen lopen straks toch soepel in elkaar over. Vind ik het erg om af te wijken? Wat denkt u?

De hoveniers

Vroeger dacht ik bij het woord hovenier aan een soort 'Hendrik-Jan de tuinman', iemand die alleen maar met plantjes in de weer is. Ik kan u verzekeren dat ik op dat gebied volledig achterloop. De drie 'jongens' die hiernaast bezig zijn, hebben nog nauwelijks een plant in handen gehad, behalve degene die ze zo vriendelijk voor mij hebben uitgegraven. Ze zijn juist heel veelzijdig. Waar voor de verbouwing van het huis tien verschillende specialisten nodig waren, doen zij alles zelf met een uitgebreid sortiment aan machines en gereedschappen. Horen en zien vergaat me af en toe, als ze tegels zagen of een graafmachine bedienen, maar even vaak wordt er

foto's op deze blz.: Anne Alders

zachtjes kletsend gepast en gemeten, geharkt of gestraat. Het zijn kunstenaars. En ze kunnen vast ook nog met planten omgaan. Dat zie ik binnenkort. Maar dat ze zoveel kunnen weggooiën, dat gaat er bij mij niet in...

Marjan van Elsland